

2002. – С. 116.

2. Страхование от А до Я: книга для страхователя / [под ред. Л. И. Корчевской, К. Е. Турбиной]. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 624 с.

3. Штефюк П. Л. Страхування : [навч. посібник] / П. Л. Штефюк, Т. Ю. Штефюк. – Чернівці : Прут, 2001.

4. Юрченко Л. А. Финансовый менеджмент страховика / Л. А. Юрченко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001.

5. Ротова Т. А. Страхування : [навч. посібник] / Т. А. Ротова, Л. С. Руденко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001.

6. Шахов В. В. Страхование / В. В. Шахов. – М. : Анкил, 2002.

7. Страхування : [підручник / кер. авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець]. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002.

8. Щербина В. С. Господарське право України : [навч. посібник] / Щербина В. С. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 384 с.

9. Про схвалення Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року : [розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2005 р. № 369-р] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

10. Говорушко Т. А. Страхові послуги : [навч. посібник] / Т. А. Говорушко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 400 с.

11. Страхування : [підручник / керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець]. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.

12. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базелевич. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, КОО, 2002. – 271 с.

13. Мальченко В. М. Маркетинг послуг : [навч. посібник] / В. М. Мальченко. – К. : КНЕУ, 2006. – 360 с.

14. Зубец А. Н. Страховой маркетинг / Зубец А. Н. – М. : Анкил, 1998. – 256 с.

15. Гомелля В. Б. Страховой маркетинг (Актуальные вопросы методологии, теории и практики) / В. Б. Гомелля, Д. С. Туленты. – [2-е изд.]. – М. : Анкил, 2000. – 128 с.

16. Сухоруков М. М. Технология продаж страховых продуктов / Сухоруков М. М. – М. : Анкил, 2004. – 136 с.

17. Хайкин Р. М. С чем едят страховые продукты / Р. М. Хайкин, В. В. Перемолотов // Страховое дело. – 2000. – № 5. – С. 20.

18. Клапків М. С. Страхування фінансових ризиків / Клапків М. С. – Тернопіль : Економічна думка, Картбланш, 2002. – 570 с.

19. Прядка А. Загальне та відмінне “страхового продукту” та “страхової послуги” [Електронний ресурс] / Анастасія Прядка // Страхова справа. – 2007. – № 1(25). – Режим доступу : www.forINSURER.com

20. Яворська Т. В. Страхові послуги : [навч. посібник] / Яворська Т. В. – К. : Знання, 2008. – 350 с.

Надійшла 03.10.2010

УДК 338

Н. Ю. ЯКИМЧУК, В. Л. КАРПЕНКО

Хмельницький національний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

В статті розглянуто сучасний стан страхового ринку України, здійснено аналіз відносних, абсолютних та якісних показників діяльності страхових компаній, структури валових страхових премій та валових страхових виплат. Розглянуто основні показники розвитку страхового ринку України. Встановлено особливості, характерні вітчизняному страховому бізнесу.

A modern insurance market of Ukraine condition is considered in the article, the analysis of relative, absolute and high-quality indexes of dil'nosti of insurance companies, structure of gross insurance bonuses and gross insurance payments is carried out. The basic indexes of insurance market of Ukraine development are considered. Features, characteristic domestic insurance business, are set.

Ключові слова: страхування, ринок страхових послуг, страхові виплати, страхові премії, страхові компанії.

Актуальність дослідження. Становлення України як незалежної, демократичної країни з ринковою економікою створило умови для виходу країни на міжнародний ринок страхових послуг. Формування нової системи господарювання в Україні вносить принципові зміни в організацію страхової справи. Варто зазначити, що страхування – чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг.

Основною метою розвитку страхового ринку є підвищення рівня страхового захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, зменшення витрат держави на попередження і ліквідацію наслідків

стихійних лих, катастроф, техногенних аварій, формування ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку за рахунок забезпечення ефективного функціонування ринку страхових послуг.

Найважливішою сферою національної економіки України виступає фінансовий сектор. Однією з його складових є страховий ринок, розвиток якого в умовах інтеграції у світове економічне співтовариство та в період посилення процесів глобалізації займає одне із провідних місць у національній економіці. Актуальність дослідження даної сфери полягає в тому, що вона є вкрай необхідною для забезпечення цивілізованого розвитку суспільства. Страховому ринку притаманна низка проблем, які є наслідком недосконалого законодавчого регулювання фінансових інститутів та ринків, відсутності єдиної стратегічної політики в даній галузі, а також економічної, політичної та соціальної нестабільності в країні. На сьогоднішній день національна економіка потребує значних фінансових ресурсів, а страхова галузь є важливим інструментом, за допомогою якого можна акумулювати кошти для подальшого інвестування їх в економіку.

Наявний розвиток страхування в Україні обумовлює необхідність постійного відстеження тенденцій та виявлення особливостей функціонування даної сфери фінансової системи держави, що має важливе значення для ефективного функціонування не тільки економіки, а і всього суспільства, його соціального добробуту та рівня захищеності від реалізації негативних подій.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми функціонування страхового ринку України висвітлюються у працях М. Александрова, Н. Внукової, О. Гаманкової, В. Грушко, О. Данілова, О. Заруби, Н. Костіної, М. Мниха, А. Пересади, А. Свириденка, А. Таркуцяка, В. Шахова, Р. Юлдашева та інших вчених. Вагомий внесок у дослідження проблеми страхового ринку України та визначення його перспектив зроблено багатьма вченими: Осадцем С.С., Вовчаком В.Д., Базелевичем В.Д.

Метою статті є оцінка наявних тенденцій розвитку, притаманних страховому ринку в Україні, встановлення особливостей, характерних сучасному вітчизняному страховому бізнесу та визначення напрямів розвитку страхового ринку України.

Виклад основного матеріалу. В даний час ринок страхових послуг в Україні стрімко і динамічно розвивається. Станом на 2009 р. загальна кількість страхових компаній в Україні становила 475. У порівнянні з початком року, кількість компаній за 11 місяців 2009 р. зросла на 29, з них на 8 збільшилася кількість компаній зі страхування життя – до 73 компаній, та на 21 – компаній зі страхування ризиків, що становило 402 компанії. В 2008 році страхові компанії за договорами страхування і перестрахування отримали близько 25 млрд грн страхових премій. Слід зазначити, що цей результат на 39 % перевищує підсумок 2007 року – 18 млрд грн. Враховуючи оприлюднені дані, можна зробити висновок, що IV квартал 2008 року, не дивлячись на загострення фінансової кризи, був найбільш продуктивним для страховиків. Узагальнюючи і систематизуючи інформацію про страховиків, ЛСОУ констатує, що в цілому страховий ринок в 2008 році продовжив зростання за всіма показниками, хоча в IV кварталі темпи суттєво знизилися в порівнянні з аналогічним періодом 2007 р.

Обсяги надходжень страхових платежів значно скоротилися (на 24,3%), тоді як обсяги страхових виплат та відшкодувань навпаки зросли (на 11,6%) у 2009 р. порівняно з 2008 р. Так, темпи приросту валових страхових премій у I півріччі 2009 року порівняно з I півріччям 2008 року зменшилися на 16% і становили 9514 млн грн, а чисті страхові премії за аналогічний період зменшилися на 17%. Розмір валових страхових виплат на кінець I півріччя 2009 року становив 3275,5 млн грн, в тому числі з видів страхування, інших, ніж страхування життя – 3 245,9 млн грн, зі страхування життя – 29,7 млн грн. Обсяг чистих страхових виплат становив 2916,7 млн грн, та зменшився порівняно з аналогічним періодом 2008 року на 10%. Рівень страхових виплат за результатами 6 місяців 2009 року мав позитивну динаміку зростання: рівень валових виплат становив 34,4%, рівень чистих виплат – 46,2%, рівень виплат фізичним особам – 44,4%. У порівнянні з аналогічним періодом 2008 року, обсяги валових та чистих страхових виплат у I півріччі 2009 року зменшилися, що на 30.06.09 становили 6313,4 млн грн.

На думку учасників ринку, гарною допомогою в кінці 2008 року для СК виявилася “автоцивілка”, оскільки був введений контроль за наявністю полісів цивільно-правової відповідальності автовласників. У листопаді 2008 року спостерігався сплеск зборів страхових премій з “автоцивілки”. З 7 млрд грн зборів в IV кварталі, 1 млрд грн — це “автоцивілка”. Проте, учасники ринку сподіваються, що в 2011 році СК зможуть утримати страхові збори на високому рівні за рахунок декількох видів страхування. Зокрема, йдеться про “автоцивілку”, АВТО-КАСКО і страхування нерухомості. Переукладення старих договорів страхування застав і обов'язкові види страхування будуть підвищувати показники СК. У 2008 році приріст обсягів продемонструвало і страхування АВТО-КАСКО. За попередніми оцінками страховиків збори по АВТО-КАСКО в 2008 році склали близько 5,5 млрд грн. При цьому слід зазначити, що деякі гравці ринку страхових послуг України не бачать підстав для подальшого збільшення обсягів даного страхування в майбутньому. Основне зростання було досягнуте в першому півріччі 2008 року.

Отже, актуальність питання розвитку страхового ринку України обумовлює необхідність розробки державної політики ефективного розвитку страхування в поєднанні з загальнонаціональними економічними пріоритетами. Аналіз сучасного стану, тенденції і проблеми розвитку вітчизняного страхового ринку свідчать про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових

компаній, так і всієї системи страхування.

Український страховий ринок перебуває сьогодні на шляху до інтеграції у світовий фінансовий простір. Це найбільш капіталізована галузь серед небанківських фінансових установ, про що свідчить відповідна статистична інформація Державної комісії з регулювання фінансових послуг щодо активів фінансових установ з 2008–2009 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Активи фінансових установ за 2008-2009 рр.

Активи	2008 р.		2009 р.		Темпи приросту 2009/2008 рр.	
	млн грн	%	млн грн	%	відносні, %	абсолютні
Загальні активи	44451,6	100,0	61668,1	100,0	38,7	17216,5
Страхові компанії	32213,0	72,5	41930,5	68,0	30,2	9717,5
Кредитні спілки	5261,0	11,8	6064,9	9,8	15,3	803,9
Фінансові компанії	3274,6	7,4	6011,8	9,7	83,6	2737,2
Юридичні особи публічного права	1931,1	4,3	3269,9	5,3	69,3	1338,8
Інші кредитні установи	1123,0	2,5	3253,5	5,3	189,7	2130,5
Недержавні пенсійні фонди	281,0	0,6	612,0	1,0	117,8	331,0
Ломбарди	367,7	0,8	525,3	0,9	42,9	157,6
Довірчі товариства	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0

За обсягом активів страховий ринок замає перше місце серед сегментів ринку небанківських фінансових послуг. Його частка в загальних активах становить 68% і дорівнює 41,9 млрд грн, що на 9,7 млрд грн перевищує відповідний показник 2008 року. Як і в більшості європейських країн, домінуючою сферою в Україні є банківська ланка, активи якої на кінець 2009 року становлять 973,3 млрд грн, у той час як активи небанківських фінансових установ складають 61,7 млрд грн. Щоб подолати даний дисбаланс, відбувається злиття певних банків зі страховими компаніями. Це призводить до того, що банки надають страхові послуги, а страховики відкривають депозитні рахунки. Як свідчить досвід розвинених країн, страхові компанії можуть брати участь у банківських формуваннях, а банки – створювати дочірні страхові структури.

Страховий сектор України до початку світової фінансової кризи розвивався досить динамічно: зростала кількість страхових компаній (табл. 2), вартість їх активів, попит на їх послуги з боку споживачів.

Таблиця 2

**Кількість страхових компаній станом на кінець 2009 року
(за даними Державної комісії з регулювання фінансових послуг)**

Показник	Рік		
	2007	2008	2009
Кількість страхових компаній	432	466	490
В т.ч. СК “non-life”	387	425	420
В т.ч. СК “life”	60	69	75

Загальна кількість страхових компаній за останні роки стрімко збільшується, при цьому якість надання послуг залишається на низькому рівні. При такому зростанні характерною ознакою даного ринку є висока концентрація бізнесу на перші 70 страхових компаній, яка складає приблизно 75%. Дана ситуація не є негативною, а проблема полягає в тому, що більшість страхових компаній зареєстровані у кількох великих містах. Наприклад, у місті Києві знаходиться 53 компанії “life” та 27 компаній “non-life”. Необхідно відзначити, що характерною рисою розвитку страхового ринку України є те, що він на 85% складається зі страхових компаній “non-life”. Рівень розвитку страхування життя в цілому в Україні залишається на найнижчому рівні серед розвинених країн, а в деяких областях даний вид страхування повністю відсутній: Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Черкаська, Чернігівська, Чернівецька.

Основним показником, що характеризує стан розвитку страхового ринку України, є розміри валових та чистих страхових премій, валових та чистих страхових виплат (рис. 1).

Отже, на основі інформації Державної комісії з регулювання фінансових послуг на страховому ринку спостерігаються тенденції до постійного зростання страхових премій. За проаналізований період збільшення відбулося на 73%. Частка валових страхових премій та чистих страхових премій в 2009 році відносно ВВП залишилася на тому ж рівні, що і в 2008 році і становить відповідно 2,5% та 1,7%. Дане співвідношення свідчить про певну стабільність розвитку страхування, але вказаний відсоток є дуже низьким порівняно з провідними країнами світу, де дана частка становить близько 12%.

Якість надання страхових послуг в Україні поступово покращується, оскільки валові страхові виплати мають тенденцію до збільшення відносно валових страхових платежів. У 2007 році дане співвідношення становить 18,8%, в 2008 році – 23,4%, в 2009 році – 29,4%, що є, звісно, позитивною тенденцією, але ще недостатньою для розвитку національного ринку, оскільки світова практика свідчить, що ситуація є задовільною, якщо рівень виплат перевищує 70%. За 2007–2009 рр. значними темпами

відбувається зростання страхових виплат з 2599,6 млрд грн, або на 171% порівняно зі страховими преміями, які збільшилися лише на 73,5%.

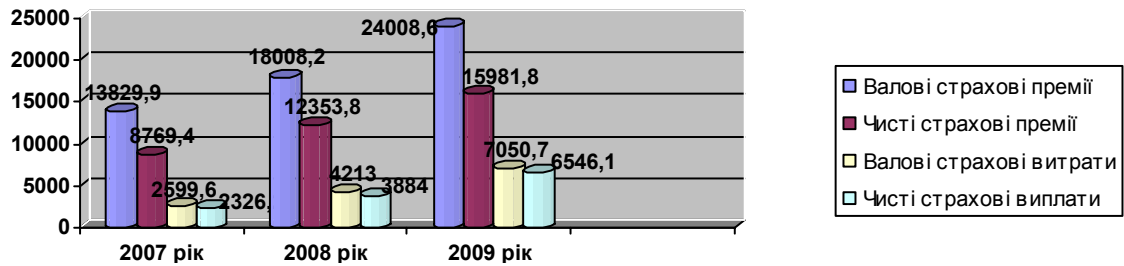

Рис. 1. Динаміка страхових премій і виплат за 2006–2008 рр., млрд грн

Водночас необхідно підкреслити, що розглянуті вище показники є абсолютними, а тому не дозволяють провести порівняльну оцінку стану розвитку вітчизняного страхового ринку з ринками інших країн. Якщо ж розглянуті відносні показники, а саме розмір страхових платежів на душу населення, то стає зрозумілим, що рівень його розвитку є надто низьким. Так, в Україні в середньому в 2009 році на душу населення припадає 520 грн страхових платежів. Це приблизно 55 євро, що набагато менше ніж в європейських країнах (наприклад, у Німеччині – 1250 євро, у Польщі – 120 євро). Невисокий рівень виплат страховими компаніями може характеризуватися наступними чинниками: високі страхові тарифи; складна процедура здійснення страхових виплат; страховик замиється вибіркоким страхуванням та ін. Проведемо аналіз структури валових страхових премій (рис. 2) та валових страхових виплат (рис. 3) у розрізі видів страхування за 2009 рік.

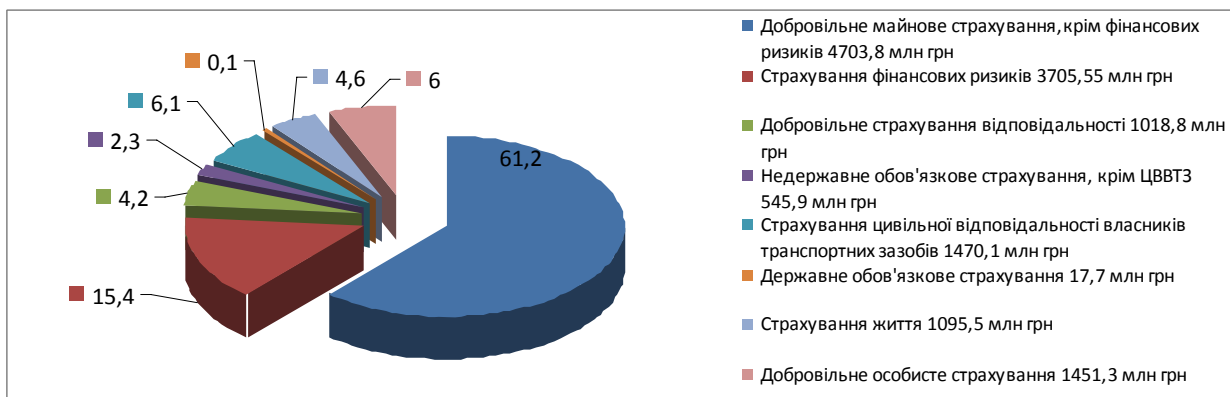

Рис. 2. Структура валових страхових премій за видами страхування за 2009 рік, %

Низька капіталізація страхових компаній знижує їх конкурентоспроможність і не дає їм можливості взяти на себе відповідальність за великі страхові ризики. Це призводить до перестрахування їх частини за кордоном, що не є позитивним явищем, оскільки відбувається відтік грошових коштів з країни. У 2009 році на перестрахування нерезидентам було сплачено 1037,8 млн грн, що становить 4,3% загальної суми премій. Найбільш активні перестраховики-нерезиденти були розташовані у Великобританії (32,7%), Німеччині (21,1%) та Росії (14,3%).

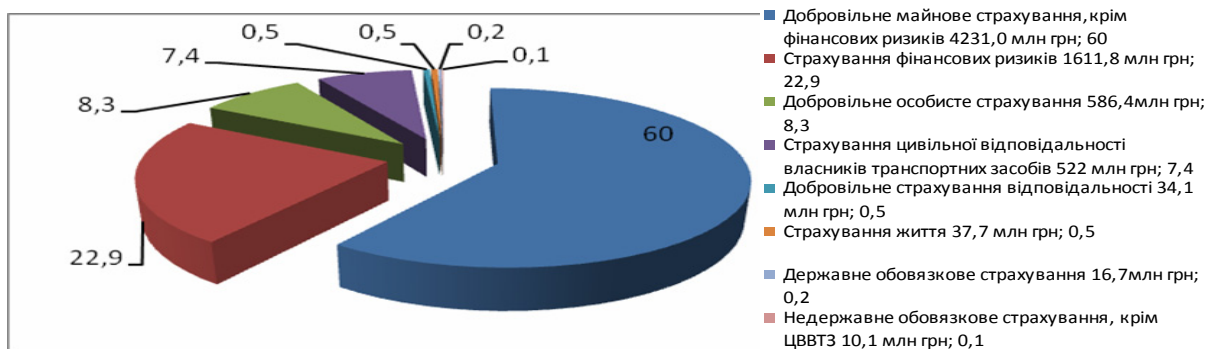

Рис. 3. Структура валових виплат за видами страхування за 2009 рік, %

На сьогоднішній день підвищився інтерес зарубіжних фінансових груп до українського страхового ринку. Збільшується число компаній з іноземним капіталом, що, з одного боку, призведе до використання світового досвіду якості обслуговування у галузі страхування та перестраховування, а з іншого – до витіснення зі страхового ринку вітчизняних компаній.

Необхідно також зазначити, що кількість укладених договорів, крім договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті, зросла на 13% і становить 22828731 одиницю, при цьому кількість договорів підписаних з фізичними особами зросла на 13,6%, а з юридичними – на 24%. Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті збільшилася на 12,7% і становить 653168827 одиниць.

У розвинутих країнах в останні роки суттєво посилилася конкуренція між банківським і страховим бізнесом. Обсяг надходжень до бюджетів країн ЄС від страхової галузі співставний з обсягом відповідних надходжень від банківського сектору фінансового ринку. При цьому частка заощаджень на банківських рахунках зменшилася з 50 до 13%, а частка коштів, розміщених у страхових компаніях, навпаки, зросла із 15 до 40%. В свою чергу, банки стали надавати страхові послуги, а страхові компанії беруть активну участь у банківських операціях

В першу чергу, це стосується страхування життя, яке в останні десятиріччя все більше використовується в якості накопичувального фінансового інструменту. Його перевагою є те, що, на відміну від депозитних вкладів, договори страхування укладаються на значний термін, що у декілька разів перевищує термін розміщення строкових депозитів. Завдяки цьому страхові компанії мають можливість вкладення коштів у довгострокові цінні папери, що дозволяє значно підвищити дохідність фінансових інвестицій. Окрім того, договори страхування передбачають ще й надання страхового захисту клієнтам.

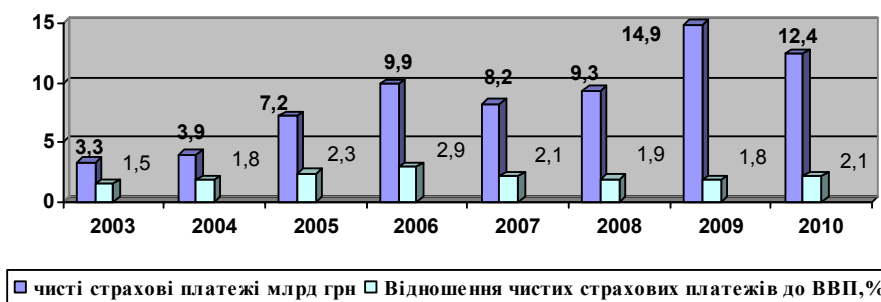

Рис. 4. Відношення чистих страхових платежів до ВВП у 2003–2010 рр., %

У фінансовому секторі економіки України поки домінують банківські інститути, що обумовлено як специфікою розвитку вітчизняного фінансового ринку, так і наявністю законодавчих обмежень стосовно розміщення страхових резервів. Банківський і страховий бізнес в Україні поки не є конкурентами, оскільки пропонувані ними послуги мають більше відмінних, ніж спільних рис.

Негативна тенденція у розвитку страхового бізнесу почала долатися лише в останні роки, коли були внесені значні зміни у законодавство про страхову діяльність. У зв'язку з цим чисельність страхових компаній значно збільшилась: якщо наприкінці 2008 р. чисельність страхових компаній складала 357, то вже наприкінці 2008 р. – 405, 2009 р. – 446 одиниць, а за станом на друге півріччя 2010 р. кількість страхових компаній досягла 469 одиниць. Таким чином, за останні роки кількість страхових компаній зросла більш, як на чверть.

Водночас, незважаючи на значну кількість страхових компаній, що функціонують на страховому ринку України, понад 52% у валових преміях зі страхування життя належить першим трьом компаніям (щоправда, у 2008 р. цей показник склав 58,5%), а частка перших десяти страховиків становить 86,4%. Стосовно страхових компаній “non-life”, то частка валових премій перших трьох страховиків становить на цьому ринку понад 12%, а перших п'ятдесяти – 77,5%. Тобто значний рівень конкуренції спостерігається на ринку загального страхування, а ринок страхування життя є більш монополізованим (табл. 3).

Отже, збільшення кількості страхових компаній, з одного боку, є важливим показником розвитку страхового бізнесу, підвищення конкуренції і привабливості умов страхування, а, з іншого боку, він не відображає дійсного стану на ринку страхових послуг і свідчить про низьку капіталізацію цієї частини фінансового ринку.

Для посилення конкуренції між страховими компаніями та банківськими установами на ринку фінансових послуг перші повинні на порядок збільшити обсяги капіталізації і, крім того, значно збільшити надходження страхових платежів. Останнє можна досягти як за рахунок росту добровільного страхування підприємницьких ризиків, так і шляхом страхування досягнутого рівня добробуту домогосподарствами. Водночас, населення буде зацікавлене у добровільному страхуванні майна, життя, інших видів ризиків, характерних для сучасного розвиненого суспільства, лише у випадку збільшення власного добробуту, підвищення рівня доходів, збільшення прошарку представників середнього класу.

Таблиця 3

Основні показники розвитку страхового ринку України у 2007–2010 рр.

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р. І півр.
Кількість зареєстрованих страховиків, од.	398	435	470	510
з них: частка компаній зі страхування життя, %	12,3	13,4	15,6	17,4
Частка компаній з іноземним капіталом, %	15,6	17,1	18,5	19,5
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі страховиків, %	14,5	20,6	28,3	35,6
Активи за балансом, млрд грн	22,9	27,0	38,2	45,5
Активи визначені відповідно до норм ст. 31 Закону України “Про страхування”, млрд грн	14,3	18,5	19,3	22,9
Частка валових страхових премій належить:				
- першим трьома страховиками, %	13,2	14,8	15,6	12,8
- першим п'ятидесяти страховиками, %	74,7	73,3	75,4	72,7
Рівень валових виплат, %	15,7	19,8	24,4	29,9
Рівень чистих виплат, %	22,7	27,5	34,4	44,4

Основною проблемою для страховиків залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування страхових резервів. Особливо гострою є проблема забезпечення довгострокових зобов'язань за договорами страхування життя.

Одним з основних джерел інвестування страхових резервів залишаються банківські вклади, які мають постійну дохідність та відносну забезпеченість гарантуванням вкладів відповідно до чинного законодавства. У даний фінансовий інструмент спрямовується більше третини страхових резервів. Інші активи страховиків, що вільні від зобов'язань, найчастішекладаються в цінні папери (як правило, акції).

Станом на початок 2010 р. обсяг активів за визначеними законодавством напрямками становив майже 20 млрд грн, з них близько 9 млрд грн інвестовано на покриття сформованих страхових резервів, у тому числі: резерви зі страхування життя – майже 1 млрд грн (у 2008 р. – 0,6 млрд грн), технічні резерви – близько 7,5 млрд грн (у 2008 р. – 5,4 млрд грн).

Напрями інвестування коштів страхових резервів в активи відповідних категорій у розрізі технічних резервів та резервів зі страхування життя наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Напрямки інвестування коштів резервів у 2008–2009 рр., млн грн

Категорії активів	Технічні резерви		Резерви із страхування життя	
	2008	2009	2008	2009
Грошові кошти на рахунках і готівка в касі	462,5	886,7	29,9	61,7
Банківські вклади	2548,3	3661,3	310,5	493,6
Нерухоме манно	323,7	518,8	45,2	62,2
Права вимоги до перестраховиків	1130,1	1570,8	62,8	70,2
Інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України	4,5	48,4	2,5	6,9
Інші активи (банківські метали та кредити страхувальникам)	36,4	49,3	3,5	8,2
Цінні папери, в т.ч.:	1091,2	871,3	164,6	303,0
акції	811,3	721,0	42,5	71,4
облігації	144,9	62,9	75,1	116,5
іпотечні сертифікати	1,6	0,0	0,0	0,0
цінні папери, що емітують державою	133,4	87,5	47,1	115,1
ВСЬОГО	5596,6	7606,6	620,9	1005,9

Становлення страхового ринку в Україні, подальший його успішний розвиток залежатимуть від розширення переліку страхових послуг, підвищення їхньої конкурентоспроможності, розширення інфраструктури, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності, підвищення вимог до порядку створення діяльності страхових організацій, подальшої інтеграції України у міжнародні структури, а також створення оптимальної структури співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням, залучення страхового ринку до вирішення найважливіших питань соціального страхування.

Аналіз ситуації на страховому ринку показує, що страхові компанії не завжди дотримуються своїх безпосередніх функцій зі страхування. Частина страхових компаній ставлять за мету лише максимізацію прибутку, а безпосередньо страхування сприймають лише як специфічний засіб досягнення цієї мети, внаслідок чого страхові виплати носять мізерний характер. Такий підхід превалює на страховому ринку України, що наносить серйозні збитки іміджу страхування взагалі. На жаль, мають місце факти створення компаній для здійснення окремих операцій, в зв'язку з чим вони працюють впродовж лише незначних періодів [5].

До складу суттєвих проблем, від вирішення яких залежить подальший розвиток страхового ринку України, належать впровадження ефективного інструментарію регулювання даного сегменту фінансового ринку та забезпечення якісного контролю за діяльністю учасників ринку страхових послуг (передусім, за платоспроможністю та ліквідністю страховиків).

Серед основних недоліків сучасного вітчизняного страхового ринку слід відмітити: відсутність системного застосування ІТ-технологій при управлінні бізнес-процесами у страхових компаніях; недостатність професійних кадрів, страхових посередників; відсутність ефективних каналів продажу страхових продуктів (роздрібних, мережних продажів); недостатня прозорість страхового ринку та доступність для споживачів до окремих страхових продуктів.

Страховий ринок в Україні все ще перебуває на початковому етапі розвитку, окремі його сегменти стрімко розвиваються, проте рівень страхового покриття залишається на низькому рівні (він складає лише 3–5%, тоді як у країнах Західної Європи – понад 95%). У нашій країні розвиваються лише класичні види страхування – КАСКО, майнове страхування, тоді як, наприклад, медичне страхування знаходиться на етапі зародження. Це обумовлено, в першу чергу, рівнем доходів населення – розвиток страхування в країнах Східної Європи показує, що рівень розвиненості страхового ринку має пряму залежність від рівня доходів населення.

Вищенаведене пояснює значний інтерес іноземних страхових компаній до страхового ринку України за останні роки. Так, кількість компаній з іноземним капіталом за період з 2007 по 2009 р. збільшилась з 58 у 2006 році до понад 82 у 2009 році (більш, як на третину), а частка іноземного капіталу в статутному капіталі страховиків – з 13,5% до майже 20% (більш як на 45%) [3].

Такий інтерес іноземних страховиків і фінансових груп до страхового ринку України обумовлений рівнем рентабельності страхової справи в нашій країні, який набагато перевищує показники іноземних держав (за даними “Асоціації страховиків України” на порядок).

Прихід іноземних страхових компаній створює більш високий рівень конкуренції у державі, що повинно сприяти нашому страховому ринку тому, що завдяки їх участі він буде змушений зорієнтуватися в бік цивілізованого, реального страхування. Крім того, іноземний страховий капітал в основному концентрується в такому малоосвоєному виді страхування, як страхування життя.

Висновки. Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всій системі страхування. Даний сегмент фінансового ринку все ще перебуває на стадії формування, але вже нині з’являються ознаки того, що саме страхування в змозі забезпечити не лише безпеку, стабільність, соціальні гарантії в суспільстві через механізм страхового захисту, але й у перспективі може стати серйозним механізмом перерозподілу інвестиційних ресурсів.

Розвиток страхового ринку стримує дія таких факторів, як відсутність державної політики розвитку ринків фінансових послуг, неузгодженість господарського і страхового законодавства, недосконалість податкового законодавства, нестабільність фінансового середовища господарюючих суб’єктів і населення, слабкість стимулів у розвитку страхування.

Аналіз цих проблем показує, що вітчизняний страховий ринок потребує не сумнівної за своєю доречністю і перспективами інституціональної підтримки, а використання досвіду розвинутих країн із забезпечення високої якості страхових послуг, особливо в таких стратегічно і соціально важливих для України сферах, як сільське господарство, середній і малий бізнес, медичне і пенсійне страхування, а також для створюваного зараз ринку іпотечного кредитування.

Розвиток страхового ринку України обумовлює необхідність визначення основних напрямів формування ефективного механізму надання страхових послуг для забезпечення страхового захисту, зокрема: страхування майна, відповідальності, фінансових ризиків, а також медичного страхування, страхування життя від нещасних випадків. Необхідно передбачити розширення переліку страхових послуг, інфраструктури, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності, подальшу інтеграцію України в міжнародні структури.

Література

1. Гутко Л. М. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення / Л. М. Гутко // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – № 7. – С. 19–24.
2. Звіти Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг. – Режим доступу : www.dfp.gov.ua
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2007 рік та 1 квартал 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/straxuvanja/2007_1kv2008_last.pdf
4. Концепція розвитку страхового ринку в Україні на період 2005–2010 років : [схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 369-р від 23 серпня 2005 року] [Економічний ресурс] // Офіційний вісник України.

5. Мних М. В. Страхові компанії, їх роль та значення в системі ефективного забезпечення страхової діяльності / М. В. Мних // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2007. – № 13. – С. 20–23.

6. <http://www.dfp.org.ua>.

Надійшла 03.10.2010

УДК 658.8

Н. С. КОСАР, Є. О. УГОЛЬКОВ, А. Б. ГАЙДУК

Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ БАНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досліджено основні принципи функціонування банків у післякризовий період, проаналізовано ринок банківських послуг, вплив макросередовища на діяльність банківських установ, розглянуто особливості виходу банків з кризової ситуації, запропоновано їх поділ. Розроблено стратегії комерційних банків з метою забезпечення їх ефективності та стабільності в післякризовий період.

The basic principles of functionality of banks at post-crisis period are investigated, the market of banking services is analysed, the influence of macro environment on the activity of banking institutions is investigated, the features of banks going out of crisis are considered, their division is proposed. The strategies of commercial banks to ensure their effectiveness and stability in post-crisis period are developed.

Ключові слова: стратегія, стратегічне управління, банківські стратегії, ефективність.

Постановка проблеми. Головними причинами, які призвели до необхідності вироблення особливих стратегій розвитку банківських установ в сучасних умовах є посилення конкуренції в банківському секторі як у сфері запозичення грошових засобів, так і у сфері надання кредитних послуг; обмеження цінової конкуренції на ринку банківських послуг, пов'язаних з державним регулюванням; розвиток інформаційних технологій та комунікативних засобів на підставі сучасної техніки, який сприяє розширенню територіальної сфери діяльності фінансово-кредитних інститутів; високий ступінь диверсифікації банківської індустрії: розширення спектру послуг, використання небанківських методів запозичення грошових засобів; інтернаціоналізація економічних процесів, яка супроводжується проникненням банків на зовнішні ринки та їх конкуренцією з місцевими банками, тобто глобалізація конкуренції в банківському секторі. Найбільш вагомою причиною є складне становище банківських установ в умовах фінансово-економічної кризи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на те, що фінансові послуги охоплюють диференційовану та широко класифіковану сферу послуг, основними ми виділяємо банківські, страхові та інвестиційні послуги. Страхова послуга – це товар, що його пропонує страхова компанія страхувальнику за певну плату (страхову премію) [1, с. 15]. Банківська послуга – це з однієї сторони форма задоволення потреб клієнта, а з погляду організації банківської діяльності вона виступає як певний порядок взаємопов'язаних організаційних, інформаційних, фінансових та юридичних заходів, прив'язаних до місця та часу виконання і об'єднаних в єдину технологію [2, с. 77]. Інвестиційна діяльність або інвестиційна послуга – це процес організації інвестування в реально існуючих у країні умовах господарювання [3, с. 19]. У даній статті ми більш детально розглянемо ситуацію, що склалася у сфері банківських послуг і розглянемо перспективи та напрямки її подальшого розвитку.

Аналіз теоретичних основ економічної природи та сутності банківського маркетингу, процесу розробки та особливостей стратегій банківського маркетингу в умовах стабілізації і розвитку банківської системи України дає змогу стверджувати, що сучасними економістами банківський маркетинг розглядається виходячи з концепції соціально-етичного маркетингу, де враховуються не лише інтереси банку та його клієнтів, а також й інтереси суспільства в цілому. Тому він передбачає використання доходів з метою отримання найбільшого ефекту для банку, клієнтів та суспільства. Оскільки основна діяльність банків носить кредитний характер, можна вважати, що вона має бути націлена на розвиток малого та середнього бізнесу через довгострокові кредити з помірною кредитною ставкою, що сприятиме економічному зростанню України, реально втілюватиме у діяльність банку концепцію соціально-етичного маркетингу, завдяки чому буде зростатиме й імідж банку й довіра клієнтів до нього [4, с. 9].

Васюренко О.В. стверджує, що в основу сучасних маркетингових досліджень у сфері банківських послуг покладені тенденції зміни макроекономічних факторів, а саме доходу споживачів, врахування демографічної ситуації та соціально-культурних умов регіонів, інфраструктури ринку фінансових послуг, а також темпів науково-технічного прогресу, впровадження інноваційних технологій та методів законодавчого регулювання економічної діяльності банківських установ. Ці та інші фактори макросередовища надають певні можливості або, навпаки, загрожують ефективному функціонуванню банківських установ. Саме вивчення впливу цих факторів та тенденцій їх змін є передумовою прийняття зважених маркетингових рішень [5, с. 18].